

אגדת הַיּוֹם

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> ט-טו שבט >> בבא בתרא יד-כ

איוב וההשגחה הפרטית

הרקע בגמרא

המשנה קובעת שאין לחלוק כתבי קודש (כפתרון לסכסוך משפטי סביבם), ואגב זאת הגמרא עוסקת בספרי התנ"ך—סדרם, כותביהם ועוד. חלק גדול מהסוגיה מוקדש למדרשים על ספר איוב.

שאלות הכוונה ללימוד עצמי

מדוע מכל כתבי הקודש, האגדה מאריכה דווקא בעניין איוב? מדוע מכל טענות איוב, רבה נדרש דווקא לטענה זו—האפשרות שהקב"ה התבלבל בין איוב לאיוב? מדוע יש צורך בתשובות רבות כל כך לשאלה אחת? מה ההבדל ביניהן? מה משותף?

האגדה: בבא בתרא טז א-ב

"אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרָה יִשׁוּפְנִי, וְהִרְבֵּה פִּצְעֵי חַנָּם". אָמַר רַבֵּה: אִיּוֹב, בְּסַעֲרָה חָרָף, וּבְסַעֲרָה הִשְׁיבוּהוּ.

בְּסַעֲרָה חָרָף, דְּכָתִיב: "אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרָה יִשׁוּפְנִי", אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא רִיחַ סַעֲרָה עֲבָרָה לְפָנֶיהָ, וְנִתְחַלַּף לָהּ בֵּין 'אִיּוֹב' לְ'אִיּוֹב'? בְּסַעֲרָה הִשְׁיבוּהוּ, דְּכָתִיב: "וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב מִן הַסַּעֲרָה" (...) אָמַר לֵיהּ: הֲרַבָּה נִימִין בְּרֵאתִי בְּאָדָם, וְכֹל נִימָא וְנִימָא בְּרֵאתִי לָהּ גְּמָא בְּפָנֵי עֲצָמָה, שְׁלֵא יְהוּ שְׁתִּים יוֹנְקוֹת בְּגַמָּא אַחַת, שְׁאֲלַמְלֵא שְׁתִּים יוֹנְקוֹת בְּגַמָּא אַחַת, מַחְשִׁיכוֹת מְאוּר עֵינָיו שֶׁל אָדָם. בֵּין גְּמָא לְגַמָּא לֹא נִתְחַלַּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאִיּוֹב נִתְחַלַּף לִי?!

"מִי פִּלְג לְשִׁטְף תְּעֵלָה". הֲרַבָּה טַפִּין בְּרֵאתִי בְּעֵבִים, וְכֹל טַפָּה וְטַפָּה בְּרֵאתִי לָהּ דְּפוּס בְּפָנֵי עֲצָמָה, כְּדִי שְׁלֵא יְהוּ שְׁתֵּי טַפִּין יוֹצְאוֹת מְדְפוּס אַחַד, שְׁאֲלַמְלֵא שְׁתֵּי טַפִּין יוֹצְאוֹת מְדְפוּס אַחַד, מְטַשְׁטְשׁוֹת אֶת הָאָרֶץ וְאִינָה מוֹצִיאָה פְרוֹת. בֵּין טַפָּה לְטַפָּה לֹא נִתְחַלַּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאִיּוֹב נִתְחַלַּף לִי? (...)

"וְדַרְךָ לְחִיזוּ קְלוֹת", הֲרַבָּה קוֹלוֹת בְּרֵאתִי בְּעֵבִים, וְכֹל קוֹל וְקוֹל בְּרֵאתִי לוֹ שְׁבִיל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּדִי שְׁלֵא יְהוּ שְׁנֵי קוֹלוֹת יוֹצְאוֹת מְשֻׁבֵּל אַחַד, שְׁאֲלַמְלֵי שְׁנֵי קוֹלוֹת יוֹצְאִין מְשֻׁבֵּל אַחַד מְחַרְבִּין אֶת כָּל הָעוֹלָם. בֵּין קוֹל לְקוֹל לֹא נִתְחַלַּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאִיּוֹב, נִתְחַלַּף לִי?

"הִידְעַתְ עַת לְדַת יַעֲלֵי סַלַע, חֲלַל אֵילוֹת תְּשֹׁמֵר". יַעֲלָה זֹו אַכְזָרִית עַל בְּנֵיהָ, וּבְשַׁעֲרָה שְׁכוּרְעַת לְלִדַת עוֹלָה לְרֵאשׁ הָהָר, כְּדִי שִׁיפֵל מִמֶּנָּה וְיָמוּת, וְאִנִּי מִזְמִין לָהּ נֶשֶׁר שְׁמַקְבְּלוֹ בְּכַנְפֶיהָ, וּמִנִּיחוֹ לְפָנֶיהָ, וְאֲלַמְלֵי מְקַדִּים רְגַע אַחַד, אוֹ מֵתְאַחֵר רְגַע אַחַד, מִיָּד מֵת. בֵּין רְגַע לְרְגַע לֹא נִתְחַלַּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאִיּוֹב נִתְחַלַּף לִי?

"חֲלַל אֵילוֹת תְּשֹׁמֵר", אֵילָה זֹו, רַחֲמָה צַר, וּבְשַׁעֲרָה שְׁכוּרְעַת לִילָד, אִנִּי מִזְמִין לָהּ דְרָקוֹן שְׁמַכְיֶשֶׁה בְּבֵית הָרַחֵם, וּמֵתְרַפֶּה וְיוֹלְדַת, וְאֲלַמְלֵי מְקַדִּים רְגַע אַחַד, אוֹ מֵאֲחֵר רְגַע אַחַד, מִיָּד מֵתָה. בֵּין רְגַע לְרְגַע לֹא נִתְחַלַּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאִיּוֹב נִתְחַלַּף לִי? הַגְרָסָה הַמְנוּקְדֶת - מֵתוּךְ אֶתֶר "דַּעַת".

אגודת ה'נים

גיליון 65 | בבא בתרא יד-כ
איוב וההשגחה הפרטית

מאיוב ואיוב נבנה העולם *העמקה בסו"א*

מבין כל טענותיו של איוב, נדרש רבה לטענה אחת, ואומר כי היא הטענה הראשית שענה עליה הקדוש ברוך הוא בתשובתו. אם זו טענה מרכזית כל כך בעיני רבה, יש להבין מה מייחד אותה מכל דברי איוב. בודאי היא חזקה יותר מסתם השערה שהקב"ה התבלבל בין המילה "איוב" למילה "איוב". לפחות שתי טענות עומק אפשר לזהות בדברים אלו של איוב. ראשית, איוב רואה את דרך הפעולה האלוקית כרוח סערה. כסופה אדירה, כגורם בעל עוצמה שאי אפשר לעמוד בפניו. הרוח אינה מבדילה בין פרטים, אינה מפרידה בין מה שנכון להעיף ובין מה שלא, היא לוקחת הכל. זו תפיסת האלוקות של איוב: הוא גדול ועצום מכדי לעשות צדק. הנוכחות שלו אדירה מכדי להפריד בין אדם שמעשיו טובים לאדם שמעשיו רעים. לכן, אם הקדוש ברוך הוא שולח מכה לעולם – כולם סופגים אותה, גם הצדיקים.

שנית, אולי עצם קיומם של איובים ואיובים בעולם הוא תקלה. על גבי האמירה הקודמת, אם אכן הפורענות האלוקית מזיקה לכולם, לא נכון היה לברוא עולם עם הבדלים דקים. כדי למנוע מצב שבו הצדיקים סובלים בגלל הרשעים ולהפך, היה ראוי להפריד ביניהם מלכתחילה. לנתק לחלוטין בין הכוחות החיוביים לכוחות השליליים בעולם. במתכונת הנוכחית של הבריאה, איוב והאיוב צמודים זה לזה, הטוב והרע מעורבבים, וכולם חשופים לרוח הסערה של הקב"ה באותה מידה.

מה התשובה לטענות? נראה שהיא כוללת שני שלבים. בשלב הראשון הופך רבה את התמונה הנראית מהפשט: אם נדמה שהקב"ה עונה לאיוב ברוח סערה, רבה מסביר שהוא עונה לו דרך השערות. לו היה עונה בסערה, הוא היה מחזק את טענתו של איוב; המענה חושף דווקא את הפרטים שבבריאה. לכל שערה יש מקור יניקה, לכל טיפה יש דפוס, לכל קול יש שביל. כל פרט שואב את חיותו ממקור גבוה, יש לו צביון משלו ודרך שנסללה רק בשבילו. העולם הפרטי של כל נקודה קטנה בעולם הוא שמחבר אותה אל בוראה, ובלי העולמות הפרטיים הללו – העולם הכללי לא היה מתקיים. הקב"ה אינו נמצא רק ברוח וברעש, אלא גם בכל שערה דקה.

בשלב השני מובאות דוגמאות מסוג אחר. קודם כל הן ממשיכות את הכיוון של סוג הדוגמאות הקודם, ומוסיפות לו את ההשגחה הפרטית המדויקת אפילו בממד הזמן, אך יש בהן גם אמירה חדשה. לכל יעל שיוולדת בהר יש נשר שמציל את הוולד שלה, לכל אילה יש נחש קטן שמכיש אותה כדי שתלד. לכאורה, כאן היה יכול איוב להתערב בתשובה ולחזק את השאלה: למה נבראה היעל אכזרית? ולמה נבראה הכשת הנחש? אך התמונה הרחבה עונה על השאלה: לכל גילויי אכזריות יש כנף תומכת שמאזנת אותו, לכל כוח חיובי צר יש גורם מזיק שגורם לו להתרחב. בסופו של דבר נולדים חיים חדשים. מה היה קורה לו נבראו שני עולמות נפרדים, לאיובים ולאויבים? לרחמנים ולאכזריים? לא היה נשר שיקלוט את הגור הרך מהיעל, והנחש לא היה באזור של האיילה. רק השילוב המורכב בין כוחות הטוב לכוחות הרע, באופן המדויק שבו הקב"ה מתכנן אותו, מאפשר הוספת חיים.

נוכחות הקב"ה אינה מתבטאת רק בתופעות רבות עוצמה, אלא גם בהשגחה הפרטית, ובעצם קיומו של עולם מפורט. היסודות השליליים הם חלק מתבנית מפורטת זו: יש בה לא רק רפואה לכל אכזריות, אלא אף תפקיד לכל גורם אכזר, שהרי לפעמים דווקא הצרות מוציאות ממצר למרחב. **ידיעה זו אינה מסבירה לכל אחד מהמיוסרים בייסורי איוב מה משמעות הסבל שלהם, אך מאירה להם את המחשכים, קוראת להם להאמין כי הכל כלול במארג האלוקי הגדול. כל הכשת נחש תקרב אותם לגאולתם.**

לעיון נוסף

עוד מאגדות השבוע:

אמר רב הונא, מאי דכתיב: אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו? מלמד, שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון.
(יד ב)

מפרשנות האגדה:

הרב שאול וידר מקשר את חמש חתשובות לאיוב לממדי האדם הזמן והמקום, שדרכם מתגלה ההשגחה. הוא גם משווה בין גישת רבא, המבקרת את איוב, לגישת רבי יוחנן המקבלת ומבניה אותו.

(עיון רחב יותר ביחסם של חז"ל לאיוב אפשר למצוא בספרו של פרופסור חננאל מאק, "אלא משל היה")
את המאמר ניתן למצוא באתר "אסיף". הוא יעלה גם לדף אגדה היום בפייסבוק.

מה היה קורה לו נבראו שני עולמות נפרדים, לאיובים ולאויבים? לרחמנים ולאכזריים? לא היה נשר שיקלוט את הגור הרך מהיעל, והנחש לא היה באזור של האיילה.

מה היה קורה לו נבראו שני עולמות נפרדים, לאיובים ולאויבים? לרחמנים ולאכזריים? לא היה נשר שיקלוט את הגור הרך מהיעל, והנחש לא היה באזור של האיילה.

מה היה קורה לו נבראו שני עולמות נפרדים, לאיובים ולאויבים? לרחמנים ולאכזריים? לא היה נשר שיקלוט את הגור הרך מהיעל, והנחש לא היה באזור של האיילה.

מה היה קורה לו נבראו שני עולמות נפרדים, לאיובים ולאויבים? לרחמנים ולאכזריים? לא היה נשר שיקלוט את הגור הרך מהיעל, והנחש לא היה באזור של האיילה.